

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 5-08.2015r.

II.517.1093.2014.ED

Trybunał Konstytucyjny

Warszawa
TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY
KANCLARIA

wpl.
dnia 07. 08. 2015

L.dz. 2782 L. zał.

sygn. akt K 6/14

**Pismo procesowe
Rzecznika Praw Obywatelskich**

Na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) przedstawiam dodatkową argumentację wspierającą wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 16 maja 2014 r. (II.517.1093.2014.ED/ST), dotyczący zgodności z Konstytucją RP ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz. U. z 2014 r. poz. 24 ze zm., zwanej dalej ustawą).

I. W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 396, zwanej dalej nowelą lutową), zmianie uległ zakres podmiotowy kwestionowanej przez Rzecznika ustawy.

Zgodnie z art. 13 noweli lutowej, w ustawie z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, po art. 3 dodano art. 3a w brzmieniu:

"Ustawa ma zastosowanie do osób skazanych za czyn popełniony przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396)".

Jak wskazano w uzasadnieniu do noweli lutowej, takie uregulowanie w odniesieniu do czynów popełnionych po wejściu w życie noweli dezaktualizuje ustawę z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (druk sejmowy nr 2393, Sejm VII kadencji).

Osoby, które popełniły przestępstwo po 1 lipca 2015 r., a które mieściłyby się w zakresie podmiotowym ustawy z dnia 22 listopada 2013 r, nie będą mogły już zostać umieszczone w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym, czy objęte nadzorem prewencyjnym. Zgodnie zaś z regulacjami nowych przepisów kodeksu karnego, które weszły w życie z dniem 1 lipca 2015 r., sąd w wyroku skazującym będzie mógł orzec jeden ze środków zabezpieczających: 1) elektroniczną kontrolę miejsca pobytu, 2) terapię, 3) terapię uzależnień, 4) pobyt w zakładzie psychiatrycznym.

Należy zwrócić uwagę, iż zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, reguluje ona postępowanie wobec osób (zwanymi "osobami stwarzającymi zagrożenie"), które spełniają łącznie następujące przesłanki:

1) odbywają prawomocnie orzeczoną karę pozbawienia wolności lub karę 25 lat pozbawienia wolności, wykonywaną w systemie terapeutycznym,

2) w trakcie postępowania wykonawczego występowały u nich zaburzenia psychiczne w postaci upośledzenia umysłowego, zaburzenia osobowości lub zaburzenia preferencji seksualnych,

3) stwierdzone u nich zaburzenia psychiczne mają taki charakter lub takie nasilenie, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat.

Z kolei zgodnie z brzmieniem dodanego przepisu art. 93c k.k. środki zabezpieczające można orzec wobec sprawcy:

1) co do którego umorzono postępowanie o czyn zabroniony popełniony w stanie niepoczytalności określonej w art. 31 § 1,

2) w razie skazania za przestępstwo popełnione w stanie ograniczonej poczytalności określonej w art. 31 § 2,

3) w razie skazania za przestępstwo określone w art. 148, art. 156, art. 197, art. 198, art. 199 § 2 lub art. 200 § 1, popełnione w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych,

4) w razie skazania na karę pozbawienia wolności bez warunkowego jej zawieszenia za umyślne przestępstwo określone w rozdziale XIX, XXIII, XXV lub XXVI, popełnione w związku z zaburzeniem osobowości o takim charakterze lub nasileniu, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia,

5) w razie skazania za przestępstwo popełnione w związku z uzależnieniem od alkoholu, środka odurzającego lub innego podobnie działającego środka.

Ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. dotyczy osób, u których występowały zaburzenia psychiczne w postaci upośledzenia umysłowego, zaburzenia osobowości lub zaburzenia preferencji seksualnych, tymczasem środki zabezpieczające na mocy noweli lutowej stosuje się w razie skazania za określone przestępstwo, wymienione w ustawie i popełnione w związku z zaburzeniem – albo preferencji seksualnych (dot. skazania za przestępstwa określone w art. 148, art. 156, art. 197, art. 198, art. 199 § 2 lub art. 200 § 1 kk.) albo osobowości (dot. skazania za przestępstwo określone w rozdziale XIX, XXIII, XXV lub XXVI kk.). W tym ostatnim przypadku dodano jednak warunek, że zaburzenie osobowości ma występować o takim charakterze lub nasileniu, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia. Ponadto, środki zabezpieczające można zastosować w razie skazania za przestępstwo popełnione w związku z uzależnieniem od alkoholu, środka odurzającego lub innego podobnie działającego środka.

W porównaniu z ustawą z dnia 22 listopada 2013 r. w noweli lutowej nie uwzględniono zaburzenia psychicznego w postaci upośledzenia umysłowego, jako

przesłanki zastosowania środków zabezpieczających – w ogólnym przepisie dot. tych środków – art. 93c kk. Upośledzenie umysłowe zostaje jednak wskazane w art. 93g kk., stanowiącym o umieszczeniu w szpitalu psychiatrycznym – „jeżeli istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że popełni on ponownie czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym”.

Ponadto podkreślić trzeba, iż ustawa zawiera określenie, że stwierdzone zaburzenia psychiczne (upośledzenie umysłowe, zaburzenie osobowości lub zaburzenie preferencji seksualnych), mają taki charakter lub takie nasilenie, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat. W noweli lutowej występuje zaś odniesienie do przestępstwa określonego w rozdziale XIX - przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, XXIII - przestępstwa przeciwko wolności, XXV - przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności lub XXVI - przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece, popełnione w związku z zaburzeniem osobowości o takim charakterze lub nasileniu, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia.

Nowelizacja lutowa odmiennie reguluje zatem zakres podmiotowy stosowania środków zabezpieczających, które będą orzekane wobec sprawców przestępstw popełnionych po 1 lipca 2015 r. Wobec tych sprawców okoliczność polegająca na odbywaniu kary w systemie terapeutycznym nie jest już przesłanką zastosowania środków zabezpieczających. Ustawodawca zrezygnował zatem ze zbyt ogólnikowego wyznaczenia zakresu podmiotowego charakterystycznego dla ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. Decyduje znaczenie przypisał natomiast temu, za jakie przestępstwo jest skazana dana osoba i w związku z jakimi zaburzeniami lub uzależnieniami.

II. Z dniem 1 lipca 2015 r. zmianie uległy także przesłanki stosowania środków zabezpieczających, stanowiących odpowiednik środków z ustawy z dnia 22

listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób.

Na mocy ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. dyrektor zakładu karnego, w którym skazany odbywa karę w oddziale terapeutycznym inicjuje postępowanie, zmierzające do uznania danej osoby za stwarzającą zagrożenie. **Ustawa uzależnia wybór środka od „wysokości prawdopodobieństwa” popełnienia czynu zabronionego – wysokiego bądź bardzo wysokiego.** „Przy dzisiejszym poziomie nauki, intensywnemu rozwojowi metodologii szacowania ryzyka przemocy kryminalnej na świecie, stosowanych procedurach i narzędziach diagnostycznych (niestety nieużywanych w Polsce) **nie ma możliwości takiego zobiektywizowania pomiaru, aby można było różnicować „wysokie prawdopodobieństwo” od „bardzo wysokiego”.** Między innymi z tego właśnie powodu ewentualnie powołani w takich sprawach biegli winni rozważyć etyczny kontekst swoich eksperckich zadań i zastanowić się nad sensem podejmowaniem się odpowiedzi na pytania, na które przy dzisiejszym stanie wiedzy rzetelnie odpowiedzieć się nie da” (odpowiedź dr Małgorzaty Toeplitz - Winiewskiej, Przewodniczącej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego na wystąpienie generalne RPO z dnia 14.02.2014 r.).

Zgodnie natomiast z brzmieniem obowiązującego od dnia 1 lipca 2015 r. art. 93g k.k.:

§ 1. Sąd orzeka pobyt w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym wobec sprawcy określonego w art. 93c pkt 1, **jeżeli istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że popełni on ponownie czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym.**

§ 2. Skazując sprawcę określonego w art. 93c pkt 2 [w stanie ograniczonej poczytalności] na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, karę 25 lat pozbawienia wolności lub karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd orzeka pobyt w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym, **jeżeli istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że popełni on czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym.**

§ 3. Skazując sprawcę określonego w art. 93c pkt 3 [za przestępstwo określone w art. 148, art. 156, art. 197, art. 198, art. 199 § 2 lub art. 200 § 1, popełnione w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych] na karę pozbawienia wolności bez warunkowego

zawieszenia jej wykonania, karę 25 lat pozbawienia wolności lub karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd orzeka pobyt w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym, **jeżeli istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że skazany popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych.**

W noweli lutowej zrezygnowano zatem z tak szeroko krytykowanego w środowisku specjalistów sformułowania „bardzo wysokie prawdopodobieństwo, że popełni czyn...”, wyeliminowano zatem kumulację zwrotów niedookreślonych zastosowanych w ustawie, a jedynie posłużono się zwrotem wysokie prawdopodobieństwo, unikając rozróżnienia i trudności w określeniu przez biegłych czy zachodzi wysokie czy bardzo wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego. Ustawodawca dokonując nowelizacji ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. zmienił zasadniczo przesłanki zastosowania środków zabezpieczających. Zrezygnowano bowiem z kumulacji niedookreślonych zwrotów, która stanowiła przedmiot zaskarżenia ze strony Rzecznika Praw Obywatelskich, a więc sformułowania „bardzo wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego”, oprócz zwrotu „wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu”.

Powyższe uwagi wskazują, że ustawodawca, jeszcze przed rozpoznaniem przez Trybunał Konstytucyjny wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich, połączonego do wspólnego rozpoznania wraz z wnioskiem Prezydenta RP oraz pytaniami prawnymi Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu oraz Sądu Okręgowego w Lublinie, dostrzegł problem nadmiernej ogólnikowości kwestionowanych przepisów i wyeliminował ich stosowanie wobec sprawców, którzy popełnili przestępstwo w okresie od 1 lipca 2015 r. W stosunku do tej kategorii sprawców nie można więc już orzec umieszczenia w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym, czy nadzoru prewencyjnego, a jedynie środki zabezpieczające, zgodnie z regulacjami nowelizacji lutowej. Jednakże objęte wnioskiem Rzecznika Praw Obywatelskich przepisy w dalszym ciągu mają zastosowanie w stosunku do osób skazanych za czyny popełnione przed wejściem w życie tej nowelizacji, jeśli spełniają warunki określone w art. 1 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. W tym więc zakresie zarzuty Rzecznika zawarte we wniosku w pełni zachowują swoją aktualność.

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich